

Prof. zw. dr hab. Erhard Cziomer
ul. Sądowa 7/34
31-542 Kraków
Tel. 0048-12-411-62-50
Komórka: 608 44 79 48
Email: cziomer@uj.edu.pl

Kraków, dnia 2018-08-27

Recenzja
pracy doktorskiej mgr Anety Góreckiej-Ziobrowskiej j: „SPD w procesie integracji
Europy (1945-2009) . Uniwersytet Rzeszowski 2018, 210 S.

Przedłożona praca doktorska mgr Anety Góreckiej-Ziobrowskiej podejmuje rozległy oraz złożony temat badawczy, związany z oceną stanowiska Socjaldemokratycznej Partii Niemiec(SPD) wobec procesu integracji Europy w okresie ponad półwiecza. Poniższa recenzja odnosi się w pierwszej części (A) do oceny jej osiągnięć, przechodząc w drugiej (B) do przedstawienia uwag krytycznych i zarzutów, aby w trzeciej (C) sformułować konkluzję.

A. Najważniejsze osiągnięcia dysertacji

Po dokonaniu analizy całokształtu dysertacji za jej najważniejsze osiągnięcia można uznać przede wszystkim:

1. Podjęcie ciekawego problemu badawczego oraz próba jego rozwiązania w aspekcie teoretycznym oraz praktycznym. Doktorantka sformułowała we wstępie kilka własnych pytań badawczych w odniesieniu do determinantów , założeń , koncepcji przyszłości Europy w polityce europejskiej SPD , jak też wpływu i znaczenia zjednoczenia Niemiec w kontekście oceny bilansu poszerzenia i pogłębienia UE .
2. Doktorantka posiada rozległą, uporządkowaną oraz pogłębioną wiedzę merytoryczną zarówno na temat genezy oraz poszczególnych okresów rozwoju SPD na tle historii Niemiec, jak też etapów i faz przebiegu procesu integracji europejskiej . Potrafi ona umiejętnie korzystać zarówno z dorobku politologii, jak też socjologii oraz wielu elementów wiedzy europeistycznej. Wskazuje to na jej próbę interdyscyplinarnego podejścia do oceny polityki europejskiej SPD.
3. Zasygnalizowane wyżej walory merytoryczne znalazły odzwierciedlenie w konstrukcji pracy, która poza wstępem, zakończeniem, bibliografią oraz licznymi załącznikami składa się z następujących rozdziałów :

1. koncepcje integracji Europy,

2. determinanty polityki europejskiej SPD,
 3. SPD w procesie pogłębienia integracji europejskiej,
 4. SPD w procesie rozszerzania terytorialnego Wspólnot Europejskich /Unii Europejskiej
 5. Wybitni liderzy SPD
4. Na podkreślenie zasługuje również określona erudycja autorki, która potrafi w sposób logiczny i syntetyczny wyjaśniać całą złożoność uwarunkowań, koncepcji i założeń polityki SPD w poszczególnych fazach ewolucji procesu integracji zachodnioeuropejskiej oraz jej przekształcanie się po 1989 r. w integrację ogólnoeuropejską z uwzględnieniem interesów oraz roli Niemiec
5. Ogólnie pozytywnie należy ocenić wykorzystanie bazy źródłowej i literatury przedmiotu. Autorka korzystała zarówno z zespołów dokumentów publikowanych, deklaracji, wspomnień itp., jak też licznych materiałów dostępnych w Internecie. Literatura przedmiotu, głównie polska, została zatem wykorzystana w miarę wystarczająco. Uwzględniono w niej głównie najważniejsze pozycje monograficzne oraz wybrane artykuły naukowe i publicystyczne, jak też pozycje umieszczone w pracach zbiorowych. W dysertacji wykorzystano także niektóre wybrane pozycje literatury naukowej obcojęzyczne, w tym głównie niemieckiej i sporadycznie anglosaskiej oraz francuskiej.
6. Pozytywnie należy ocenić, mimo pewnych niedociągnięć warsztat naukowy rozprawy doktorskiej. Znalazło to zwłaszcza odzwierciedlenie w jej szeroko rozbudowanych przypisach. Autorka potrafiła uporządkować rozległy materiał faktograficzny, wyciągając w zasadzie właściwe wnioski oraz umiejętnie sformułować własne tezy i hipotezy badawcze.
7. Warto również podkreślić dbałość doktorantki o poziom pracy z punktu widzenia językowego i redakcyjnego. Obszerny materiał został prawidłowo usystematyzowany, a treść merytoryczna krótko podsumowana w zakończeniu. Język dysertacji jest prosty, logiczny i zrozumiały
8. Dużo wysiłku włożyła autorka w staranne przygotowania załączników, na które składają się między innymi wyniki wyborów do Bundestagu 1949-2005, składy poszczególnych gabinetów federalnych z udziałem polityków SPD i inne. Stanowią one określone uzupełnienie treści zasadniczej dysertacji

B. Uwagi krytyczne i zarzuty:

Podjęcie przez doktorantkę tak rozległego i złożonego problemu badawczego, nie uchroniło jej przed pewnymi uproszczeniami oraz niedociągnięciami, które recenzent musi

w tym miejscu podnieść w ramach nałożonego na niego obowiązku. Zostaną one poniżej przedstawione syntetycznie w ważniejszych punktach następująco:

1. Tytuł pracy budzi pewne kontrowersje, na które zwróciła uwagę sama autorka we wstępie, uzasadniając używanie w pracy terminu „polityka europejska SPD” (s.3). Generalnie nie chodzi o proces integracji całej Europy, a jedynie „integrację europejską” wybranych krajów, której dwa najważniejsze zakresy działań – „pogłębienie i poszerzenie UE” – stanowią z kolei dwa podstawowe elementy analizowanej polityki europejskiej SPD, głównie po 1990 r. Lepiej byłoby w tytule dodać słowo „stanowisko”, co wyrażałoby bardziej precyzyjnie – rolę SPD w procesie integracji europejskiej. Stąd też tytuł dysertacji można było ująć w dwóch wariantach następująco:

1) „Stanowisko SPD wobec procesu integracji europejskiej w latach 1945-2009”, bądź też „2) Rola SPD w procesie integracji europejskiej w latach 1945-2009.”

2. We wstępie recenzji podkreślono już na rozległy zakres merytoryczny i czasowy podjętej problematyki badawczej przez doktorantkę. Stąd też zasadne jest pytanie- czy konstrukcja dysertacji jest adekwatna do jej syntetycznego ujęcia ? Nadmierna rozległość tematu badawczego – pozwoliła w wielu miejscach jedynie na dokonanie bardzo ogólnego opisu znanych faktów, wydarzeń, procesów historycznych oraz współczesnych integracji europejskiej. Czy zatem nie lepiej byłoby bardziej precyzyjnie sformułować problem badawczy w kierunku oceny stanowiska/roli SPD wobec samego pogłębienia (reformy), czy też poszerzenia o nowe kraje członkowskie UE? W dysertacji nie powinno posługiwać się wiedzą zbliżonej do podręcznikowej W tym kontekście do rozdziału 1 nasuwają się dwie uwagi:

a) Czy definicje kluczowe w krótkich podrozdziałach 1.1 oraz 1.2. poszerzonych zakresach, częściowo zaczerpnięte z wikipedii - posiadają istotne znaczenie poznawcze?
b) Dlaczego autorka ani we wstępie, bądź też w rozdziale I- nie wyjaśnia jakie stosowała własne metody badawcze przy pisaniu dysertacji ? Jest to poważne przeoczenie, gdyż przy poznawaniu oraz porządkowaniu materiału źródłowego i literatury przedmiotu- każdy autor dysertacji winien prezentować lub przynajmniej zasygnalizować wykorzystane przez siebie metody i techniki badawcze?

3. Rozdział V autorka poświęciła „wybitnym liderom” SPD, starając się na str. 148 krótko uzasadnić kryteria ich wyboru. Głównym kryterium w tym wypadku nie była jednak rola SPD w polityce europejskiej. W praktyce doktorantka więcej miejsca poświęciła ogólnemu opisowi poszczególnych wydarzeń i procesów, nie analizując natomiast nawet syntetycznie szerzej stanowiska samej SPD w procesie integracji Europy. O ile wybór liderów w

odniesieniu do Kurta Schumachera, Willy Brandta i częściowo Helmuta Schmidta (mimo jego częstej i ostrej krytyki ze strony lewego skrzydła socjaldemokratów) można uznać za uzasadniony, to umieszczenie na liście wyłącznie Gerharda Schroedera (1998=2005) – ostatniego z żyjących obecnie kanclerzy SPD- jest dyskusyjne i wymagałoby szerszego komentarza lub oceny. Jest to możliwe w szerszym zakresie poznawczym, ponieważ badacze posiadają obecnie nie tylko dostęp do licznych archiwaliów i obszernych biografii naukowych, lecz także filmów, relacji publicystycznych, radiowych itp. Niestety autorka przy wyborze osoby Schroedera kierowała się wybiórczymi kryteriami pełnienia przez niego funkcji kanclerza. Należałoby przynajmniej odnieść się do roli Oscara Lafontaine w kontekście powrotu SPD do sprawowania władzy w 1998 r. na szczeblu federalnym, niezależnie od jego stosunku do SPD po 1999 r. Nie chodzi przy tym również o to, iż od 2005 r. Schroeder funkcjonuje w Niemczech oraz w wielu krajach UE wyłącznie jako czołowy lobbysta W.Putina. W ocenie następstw spuścizny jego polityki dla Niemiec i SPD, pierwszoplanowe znaczenie posiadała tylko częściowo „polityka europejska 1998 – 2005”. Większe znaczenia miało jednak zainicjowanie i wdrożenia przez niego, znanego daleko poza granicami Niemiec kontrowersyjnego projektu Agenda 2010. Równocześnie nie wolno przeoczyć faktu, iż z przejściem władzy w Niemczech przez Koalicję SPD-Zieloni z kanclerzem Schroederem do władzy doszła w szerszym zakresie młoda generacja polityków, wywodząca się w dużym stopniu ze buntowanej młodzieży 68.

4. Wyżej wskazano już, iż doktorantka w małym stopniu wykorzystwała ważne pozycje literatury niemieckiej. W tym miejscu ograniczam się wyłącznie do wyeksponowania dwóch nowszych pozycji, których uwzględnienie przez doktorantkę pozwoliłoby jej szerzej spojrzeć na wiele problemów, związanych z realizacją dysertacji:

a) W nawiązaniu do dyskusji wokół G.Schroedera istotne znaczenie miałoby przykładowo zapoznanie się jego najnowszą biografią, opartą na obszernej bazie źródłowej – (np. sam komentarz bibliograficzny obejmuje blisko 100 stron – s.938- 1023) jednego czołowych historyków niemieckich: Gregora Schoellgena (Erlangen), Gerhard Schroeder. Die Bibliographie DV Verlag Muechen 2015, 1038 S. Cały dotychczasowy życiorys polityczno-zawodowy Schroedera, w tym materiał empiryczny, częściowo archiwalny, ujmując autor chronologicznie w następujących, obszernych rozdziałach merytorycznych: Der Aussteiger 1944-1966, Der Anwalt 1966-1980, Der Kandidat 1980-1990, Der Kaempfer 1990-1998, Der Macher 1998-2002, Der Reformer 2002-2005, Der Ratgeber 2005-2015

b) Autorka nie powinna też tracić z pola widzenia pierwszą obszerną monografię naukową na temat koalicji SPD-Zieloni historyka z Heidelbergu: Edgara Wolfruma, Rot-Gruen an der Macht.Deutschland 1998-2005, Verlag C.H. Beck, Muechen 2013, 847 S

Zawiera ona obszerną analizę polityki europejskiej na tle uwarunkowań wewnętrznych i roli międzynarodowej Niemiec.

c) Guenther Verheugen –czołowy polityk SPD(do 1982 w FDP) został delegowany przez rząd SPD/Zieloni po 1998 r. do Brukseli , gdzie pełnił ważną funkcję w Komisji Europejskiej jako komisarz ds. poszerzenia Unii na Wschód. Mimo iż nie był liderem partii to należał do ścisłego kierownictwa SPD i w sprawach integracji europejskiej odgrywał przez szereg lat bardzo ważną rolę polityczną i doradczą. Można było to w pracy chociażby wyraźnie podkreślić.

d) Wiele ważnych i ciekawych materiałów źródłowych na temat SPD , w tym także na temat polityki europejskiej SPD, jest dostępnych w Internecie - np. Parlamentarische Positionen zu Europa 1866-2009. Dokumentation der SPD- Bundestagsfraktion –w: <https://www.spdfraktion.de/system/files/documents/web-dok-04-17-positionen-europa-neu.pdf>. Prace powyższe można było z powodzeniem wykorzystać w dysertacji,

5) Wyżej podkreślono już , iż doktorantka nie zaznaczyła ani we wstępie , ani też w rozdziale I wykorzystanych metod i technik badawczych w dysertacji. Refleksja na powyższy temat jest ważna zarówno ze względów poznawczych, jak też metodologicznych. Jest to istotne zarówno podczas analizy poszczególnych rozdziałów , jak też przy formułowaniu wniosków końcowych. Autor dysertacji nie powinien zrezygnować z prób zastosowania metody obserwacji uczestniczącej.. W wypadku Niemiec można ją z powodzeniem zastosować poprzez wykorzystanie mediów elektronicznych, między innymi poprzez liczne reportaże i filmy w ramach takich stacji satelitarnych i internetowych jak TV Phoenix, ARD i ZDF lub ARTE, które oferują nie tylko ciekawe materiały i filmy współczesne, lecz także historyczne.

6) Pewne krytyczne uwagi można także zgłosić do warsztatu naukowego doktorantki. Odnoszą się one zarówno w odniesieniu przypisów z zakresu materiałow internetowych(np. p.63 str. 49 i szereg innych) oraz częste powoływanie się na źródła oraz opracowania typu wikipedia, czego się z reguły nie robi w pracach naukowych.

C. Konkluzja

Przedstawione wyżej oceny i uwagi krytyczne nie podważają w żadnej mierze osiągnięć merytorycznych i warsztatowych rozprawy doktorskiej mgr Anety Góreckiej-Ziółkowskiej. W niektórych miejscach posiadają one charakter dyskusyjny zmierzając jedynie do

zwrócenia autorce uwagi na pewne trudności i wyzwania, związane z przygotowaniem spójnej koncepcji oraz konsekwentnej realizacji pracy doktorskiej. Doktorantka posiada umiejętność formułowania samodzielnych ocen, tez, hipotez oraz wniosków naukowych. Pozwoliło jej to na samodzielne rozwiązanie w odniesieniu do postawionych w dysertacji pytań badawczych, Dlatego stwierdzam, iż recenzowana dysertacja odpowiada w pełni kryteriom obowiązującej ustawy o stopniach i tytułach naukowych w Polsce. W oparciu o powyższą ocenę wnioskuję zatem o dopuszczenie recenzowanej rozprawy doktorskiej mgr Anety Góreckiej-Ziobrowskiej do dalszych stadiów przewodu doktorskiego na Wydziale Socjologiczno-Historycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego.

